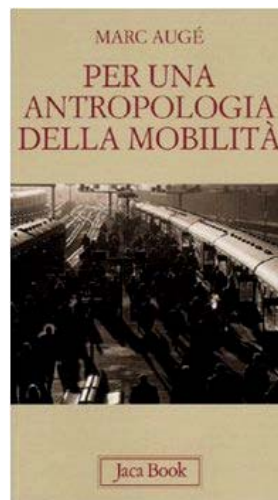

Marc Augé, *Per una antropologia della mobilità*, trad. Guendalina Carbonelli, Milano, Jaca Book Spa, 2010, 91 p.

Marc Augé, antropologul francez fost director al Școlii Superioare de Înalte Studii în Științe Sociale din Paris, de formație africanist, a ajuns să-și canalizeze cercetările ultimilor ani spre antropologia societăților complexe. Activitatea sa științifică a fost împărțită de critici în trei stadii: perioada de început, orientată spre cultura africană, perioada de mijloc, de orientare europeană, și cea de final, care probează o viziune globală. Volumul *Per una antropologia della mobilità* se înscrie în această ultima etapă, alături de lucrări precum: *Le Sens des autres: Actualité de l'anthropologie*, 1994; *Pour une anthropologie des mondes contemporains*, 1994; *La Guerre des rêves: exercices d'ethno-fiction*, 1997 ș.a. Ultima parte a contribuțiilor sale științifice vizează teoretizarea procesului de globalizare, prin intermediul mijloacelor de care dispune domeniul antropologiei, lucrarea recenzată fiind un exemplu sugestiv pentru acest demers.

În spațiul românesc, antropologia mobilității nu s-a remarcat încă drept un domeniu de interes individual foarte bine conturat, deși există antropologi care, în mod tangențial, își dedică studiile acestei sfere. Antropologia mobilității („anthropology of mobility”) reprezintă, însă, un adevărat *trend* în alte spații culturale, abordând teme precum: migrația, turismul, cosmopolitismul, transnaționalismul etc. Mobilitatea a fost definită de Noel B. Salazar, cercetător recunoscut pentru teoriile sale în domeniul antropologiei mobilității, drept un *concept-metaforă*, care nu desemnează exclusiv deplasarea persoanelor dintr-un spațiu în altul, ci și mobilitatea culturilor, a imaginilor, a informațiilor, a obiectelor etc. Demersul lui Augé se înscrie în această tendință generală de conceptualizare și interpretare a *mobilității* – fenomen care guvernează societățile de astăzi – autorul apelând și la exemple concrete ce au drept domeniu de referință spațiul francez.

Volumul *Per una antropologia della mobilità* (Pentru o antropologie a mobilității), o lucrare de dimensiuni reduse (91 p.), dă senzația că a fost construit pe fundamentul unor reflecții ale autorului, fără ca acesta să urmărească o dezvoltare amplă a subiectelor propuse, ci mai degrabă o simplă enunțare a lor. Cartea pare a îngloba un mesaj ce se dorește a fi transmis într-un mod rapid și accesibil. Sesizăm, pe de-o parte, utilizarea limbajului specializat, inaccesibil neofitilor, dar, pe de altă parte, acești termeni specializați nu se găsesc în proporție dominantă, fiind utilizați doar sporadic. Remarcăm astfel un periplu între stilul formal și cel informal, de care Augé face uz în proporții inegale. Finalul cărții este construit de așa manieră, încât autorul lasă impresia că și-a închinat munca unor amici apropiați, din dorința de a le împărtăși propriile gânduri. Din acest punct de vedere, până și titlul volumului are un caracter ușor poetizant, desemnând un text scris „în numele” antropologiei mobilității – văzută ca entitate principală.

Referințele bibliografice sunt puține pe parcursul volumului (deși sunt amintite lucrări ca: *La bomba informatica*, de Paul Virilio, și *Spettri di Marx*, de Jacques Derrida,

în capitolul al II-lea sau *La France et ses étrangères* de Patrick Weil, în capitolul al III-lea etc.), tocmai din cauza faptului că reflecțiile propuse de Augé nu au o continuitate amplă în planul textului, ci doar rolul de a incita, de a semnala existența anumitor fenomene sociale. În ciuda puținelor referințe, ca susținere conceptuală, lucrarea lui Augé este cât se poate de valabilă, cele șase capitole ale volumului dezvoltând teme precum: conceptul de frontieră, urbanizarea, turismul ș.a.

Încă din prefața lucrării, Augé indică traiectoria demersului său livresc, prin încercarea de definire a conceptului de *mobilitate surmodernă*. Prefixul *sur*, preluând sensul englezescului *over* („supra”), atașat cuvântului „modernă”, desemnează acel tip de mobilitate exprimată prin mișcări de populație (de tipul migrațiilor, turismului sau proiectelor de mobilitate profesională), prin mijloacele de comunicare în masă, prin circulația imaginilor, a produselor sau a informațiilor. Potrivit autorului, această mobilitate corespunde unei lumi în care, în teorie, se poate face orice fără a fi necesar să te miști, dar în care se produc, totuși, numeroase mișcări. Mobilitatea *surmodernă* corespunde, astfel, ideologiei globalizării.

Primul capitol, „Il concetto di frontiera” (Conceptul de frontieră), demonstrează că, deși necesitatea de a împărți spațiul se manifestă mai puțin astăzi, sub impactul mondializării sau al globalizării, aceste fenomene nasc, deopotrivă, și inegalități. Fiind puși în situația de a regândi frontiera, ne confruntăm, pe de-o parte, cu o imagine a *orașului-lume* construit pe o sumedenie de căi de circulație și mijloace de comunicare, iar pe de altă parte, cu realitatea dură a diferențelor sau inegalităților ce caracterizează acest *oraș-lume* („città-mondo”). Dincolo de frontierele naturale, ne lovim de acele frontiere lingvistice, culturale, politice etc.

Cel de-al doilea capitol, „L'urbanizzazione del mondo” (Urbanizarea lumii), descrie urbanizarea ca fiind transpunerea spațială, concretă, a ceea ce numim la nivel general *globalizare* sau *mondializare*. Acest capitol analizează categoriile *oraș / suburbii* sau *centru / periferie*. Centrul, dincolo de reprezentarea spațială, a înglobat întotdeauna și o latură imaginară, fiind expresia unui deziderat. Punct al orașului spre care converg năzuințele tuturor locuitorilor, centrul a fost perceput în antiteză cu periferia, sinonimă cu ideea de marginalizare sau excludere. Periferia este prezentată drept spațiu care înglobează marile probleme ale orașului (sărăcia, șomajul, delicvența etc.) și care are sens doar în relație cu ideea de *centru*. Potrivit lui Augé, urbanizarea comportă două aspecte opuse, dar indisciabile: pe de-o parte, lumea văzută ca un imens oraș, animat de aceleași sisteme, întreprinderi, producători ș.a.m.d., iar pe de altă parte, marele oraș văzut ca o lume în care se regăsesc aceleași contradicții și conflicte: diferențe etnice, politice, religioase etc. Uniformitate și diversitate așadar, legate într-un mod contradictoriu, așa cum remarcă însuși autorul. *Lumea-oraș* reflectă idealul fenomenului de globalizare, pe când *orașul-lume* suportă contradicțiile și tensiunile pe care însăși ideea de globalizare le-a provocat.

„L'accecamiento degli sguardi” (Orbirea vederii), cel de-al treilea capitol, transmite într-un mod metaforic faptul că urbanizarea, în forma sa actuală, orbește vederea oamenilor. Orașul a devenit o lume a imaginilor, însă imaginea nu promovează întotdeauna realitatea, ci, creând senzația unei realități, poate reprezenta tocmai orbirea sau îndepărtarea de adevăr. Acesta este un capitol în care autorul tratează și problema multiculturalismului, termen pe care îl cataloghează ca având un conținut conceptual extrem de vag. În special atunci când face referire la imigranți, Augé pune la îndoială

faptul că aceștia ar fi cei mai buni reprezentanți ai culturii lor de origine și întărește ideea că una dintre dramele vremurilor noastre o constituie faptul că multe persoane, din cauza globalizării, a exodului rural, a războaielor sau migrațiilor, au fost private de sistemele lor de cunoștințe tradiționale, mai înainte de a fi avut acces la sistemele de cunoștințe moderne. Drept consecință, aceste persoane au fost condamnate, în țara lor de origine sau în spațiul adoptiv, în cazul imigranților, să se confrunte cu problema șomajului sau a locurilor de muncă prost remunerate. Augé vorbește despre o anumită *fractură între generații*, care derivă din faptul că descendenții acestor imigranți trăiesc în paralel o experiență total diferită față de părinții lor, ei mergând la școală și traversând într-un context instituționalizat procesul de integrare. Astfel, se naște o serie de întrebări în jurul conceptelor de *cultură* și de *identitate*, puse în relație cu noile generații, care se identifică mai mult cu limba, cultura și noua identitate dobândite în țara gazdă și mai puțin cu identitatea la care continuă să facă apel părinții lor – cea din spațiul de origine.

Cel de-al patrulea capitol, „Lo scandalo del turismo” (Vacarmul turismului), este o critică adusă tipului de turism practicat astăzi. Ideologia turismului zilelor noastre se construiește adesea în jurul unor ruine, care ne oferă mai degrabă o viziune asupra trecerii timpului, decât asupra istoriei propriu-zise. Ruinele, rămășițele trecutului, compun un peisaj cu care nici unul dintre predecesorii noștri nu s-a confruntat, un peisaj actual, care nicidecum nu recrează trecutul. Cu toate acestea, ruinele reprezintă o destinație preferată pentru turismul de masă. Dacă în secolul al XIX-lea burghezia, poezii sau marii gânditori se bucurau de privilegiul de a se putea afla în preajma ruinelor antichității greco-romane, și a putea medita asupra trecerii timpului, această procedură este democratizată astăzi. Oricine poate beneficia de acest tip de experiență, iar peisajele devin produse ca oricare altele, ce pot fi accesate contra cost. Rolul de mediator între turist și peisaj îl joacă agenția de turism.

„Lo spostamento dell’utopia” (Dislocarea utopiei) oferă cititorului o viziune asupra existenței temporale a orașului – asupra dimensiunii sale prospective, incluse încă în multe dintre creațiile cinematografice, care descriu orașul drept locul unor proiecții viitoare, reflexia unor speranțe acumulate. Dimensiunea critică în care Augé își conturează lucrarea este vizibilă și în acest capitol, autorul nuanțând schimbările sau dislocările care au lovit, în ultimii ani, această manieră utopică de a percepe orașul. Migrația mondială a înlocuit astăzi exodul rural, iar opoziția nord-sud a luat locul antitezei oraș-sat. Noua migrație a generat megalopolisul, întruchiparea economiei liberale, ce tinde a fi practică chiar și în regiuni politice non-liberale.

„Pensare la mobilità” (A gândi mobilitatea) înseamnă pentru Augé, la nivel metaforic, a învăța să regândim timpul. Autorul apreciază că educația ar trebui să-l învețe pe individ să se miște, să aibă curiozitatea față de ceea ce se întâmplă în vecinătatea sa și să nu se hrănească exclusiv cu imagini și mesaje pe care le receptează din spațiul vecin. Omul trebuie să învețe astfel să iasă din zona sa de confort, să evadeze din mediul său, dar și din eternul prezent, să regândească timpul. Autorul face referire la ceea ce filosoful Jean-Luc Nancy numește „criza comunității” și dezvoltă, la rândul său, ideea de „descentralizare”. Descentralizarea lumii, prin apariția noilor megalopolisuri și a unor noi poli de referință, descentralizarea orașului, descentralizarea locuinței, unde televizorul și calculatorul reprezintă punctele principale de interes, și descentralizarea individului însuși, a cărui posibilitate de a deține instrumente de

comunicare de tipul căștilor sau al telefoanelor îl plasează în afara sa, menținându-l în permanență în contact cu exteriorul.

În încheierea volumului, autorul consideră oportun să ofere întregului parcurs al lucrării un soi de rezolvare idealistă, indicând cititorului că acum este timpul pentru o nouă mobilitate planetară, alături de o nouă utopie a educației. Considerând toate acestea elemente de bază ale unei noi istorii ce stă să înceapă, Marc Augé nu face decât să utopizeze el însuși, fără a genera un set de soluții. Tocmai de aceea, și impresia finală a volumului o justifică și o reîntregește pe cea inițială, cum că lucrarea este expresia unor idei înmagazinate pe fondul unor fenomene recente, generate (și) de globalizare, cărora autorul simte nevoia să le dea expresie fără a zăbovi asupra unor posibile soluții. Și poate că identificarea soluțiilor nici nu s-ar înscrie în atribuțiile și obiectivele unui volum de acest gen, de aceea lucrarea lui Marc Augé nu lasă cititorul cu o senzație de insuficiență, ci, dimpotrivă, îi îmbogățește viziunea și posibilitățile de înțelegere a lumii contemporane.

IULIA STANCIU

Simonetta Piccone Stella, Luca Salmieri, *Il gioco della cultura: attori, processi, prospettive*, Roma, Carocci Editore, 2012, 370 p.

Simonetta Piccone Stella a fost profesor de *Sociologie și Sociologia proceselor culturale* la universitățile din Messina, Salerno, Napoli și Roma, iar Luca Salmieri predă cursul de *Sociologia culturii* la Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Comunicare a Universității Sapienza din Roma. Împreună, cei doi autori au publicat, în anul 2012, *Il gioco della cultura: attori, processi, prospettive* (Jocul culturii: actori, procese, perspective), volum structurat în trei părți: „Le prospettive” (Perspectivele), „I processi” (Procesele) și „Gli attori” (Actorii).

Această lucrare caută un răspuns la întrebarea „de ce este importantă cultura?” și încearcă să contureze sfera activităților ce capătă o însemnătate culturală în viața de zi cu zi, de la a-ți planifica timpul, la a saluta o persoană sau a refuza să o saluți. Autorii descriu cultura în termeni de rutină și inovație.

Disponerea capitolelor în cadrul volumului, urmărește principalele tentative pe care sociologia le-a avut de-a lungul vremii în interpretarea culturii. După cum chiar autorii o declară în prefață, primul capitol tratează perspectivele teoretice, iar al doilea analizează procesele și formele culturale, ultima parte concentrându-se asupra schimbărilor culturale produse în epoca contemporană. Actorii acestor schimbări sunt tratați în mod detaliat în subcapitolele: „Le generazioni, le subculture, i giovani” (Generațiile, subculturile, tinerii), „Uomini, donne e oltre: il genere” (Bărbați, femeii și alții: genul), „Le minoranze, il fenomeno migratorio. Il multiculturalismo” (Minorități, fenomenul migratoriu. Multiculturalismul) etc.

Prima parte, *Le prospettive*, reface sfera semantică a cuvântului „cultură” și accepțiunile pe care le-a primit de-a lungul timpului. Inițial, cultura se prezintă ca fiind